

Sygn. akt I CSK 201/14

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 12 marca 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Antoni Górski (przewodniczący)

SSN Mirosław Bączyk

SSN Zbigniew Kwaśniewski (sprawozdawca)

Protokolant Justyna Kosińska

w sprawie z powództwa A. S.

przeciwko Bankowi [...] S.A. w W.

o uznanie postanowienia wzorca umowy za niedozwolone,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 12 marca 2015 r.,

skargi kasacyjnej powódki

od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 19 czerwca 2013 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania
i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Sąd pierwszej instancji oddalił wyrokiem powództwo skierowane przeciwko Bankowi o uznanie postanowienia wzorca umowy za niedozwolone. Uznał, że pozwany Bank łączy z nieuczestniczącym w tym sporze Ubezpieczycielem umowa, której integralną część stanowią Warunki Ubezpieczenia na Życie Kredytobiorców - klientów Banku, zatwierdzone uchwałą Zarządu nieuczestniczącego w tym sporze Ubezpieczyciela.

W ocenie tego Sądu, pozwany Bank nie ma legitymacji procesowej biernej, ponieważ nie stosuje on wzorca umowy zawierającego kwestionowane postanowienie, a legitymacja bierna przysługuje tylko przedsiębiorcy stosującemu takie sporne postanowienie, którym jest nieuczestniczący w tym sporze ubezpieczyciel.

Apelację powódki od tego orzeczenia oddalił Sąd Apelacyjny. Zaaprobował zarówno dokonane ustalenia faktyczne, jak i ich ocenę prawną, które podzielił i przyjął za własne.

Za rozstrzygającą uznał Sąd drugiej instancji kwestię określenia podmiotu stosującego wzorzec umowy, co warunkuje dokonanie oceny abuzywności zawartego w tym wzorcu postanowienia. Przyjął, że kwestionowana klauzula wzorca odnosi się tylko do relacji między ubezpieczonym, a ubezpieczycielem, ograniczając odpowiedzialność ubezpieczyciela wobec ubezpieczonego. Jako okoliczność pozbawioną znaczenia ocenił Sąd drugiej instancji fakt, że to pozwany Bank proponuje konsumentowi - kredytobiorcy zawarcie umowy ubezpieczenia z konkretnym ubezpieczycielem, jak również to, że umowa ubezpieczenia stanowi integralną część umowy kredytowej.

W ocenie Sądu drugiej instancji, okoliczność, że pozwany Bank jest stroną umowy ubezpieczenia jako ubezpieczający nie zmienia stanowiska, że nie stosuje on zaskarżonego postanowienia wzorca, ponieważ jego treść odnosi się wyłącznie do stosunku między ubezpieczonym i ubezpieczycielem, wprowadzając ograniczenie odpowiedzialności w ramach tej ostatniej relacji podmiotowej.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego, ubezpieczony może powoływać się na naruszenie przez ubezpieczyciela przepisów i zgłaszać zarzut nieskuteczności postanowień wzorca umowy, jeżeli tylko będą one dotyczyły ich praw i obowiązków.

Wyrok Sądu Apelacyjnego powódka zaskarżyła w całości, opierając skargę kasacyjną na obu podstawach kasacyjnych.

W ramach drugiej podstawy kasacyjnej zarzuciła naruszenie art. 479³⁸ § 1 k.p.c. przez przyjęcie, że § 7 ust. 1 Ogólnych Warunków Ubezpieczenia odnosi się wyłącznie do relacji między ubezpieczonym a ubezpieczycielem, ponieważ ogranicza odpowiedzialność ubezpieczyciela względem ubezpieczonego, pomimo, że - w ocenie skarżącej - przedmiotowa klauzula dotyczy również relacji między ubezpieczonym (konsumentem - kredytobiorcą), a pozwanym Bankiem tj. ubezpieczającym. Spowodowało to błędne przyjęcie przez Sąd Apelacyjny, że pozwany Bank nie stosował § 7 ust. 1 Ogólnych Warunków Ubezpieczenia.

W ramach tej samej podstawy kasacyjnej zarzucono nadto naruszenie art. 233 § 1 k.p.c.

Zarzuty mieszczące się w ramach pierwszej podstawy kasacyjnej obejmują naruszenie art. 385¹ w zw. z art. 808 § 5 k.c. przez ich niezastosowanie do oceny abuzywności postanowienia § 7 ust. 1 wzorca umowy. W części uzasadnienia skargi kasacyjnej poświęconej wykazaniu wystąpienia podstaw kasacyjnych, powódka akcentuje tezę, że ustalenie przez Sąd odwoławczy, iż postanowienia wzorca umowy w postaci o.w.u. są integralną częścią umowy kredytowej oferowanej przez pozwanego, nie może racjonalnie prowadzić do wniosku, że pozwany nie stosuje tych postanowień wzorca, a w konsekwencji, że nie ma legitymacji biernej w niniejszej sprawie. To z kolei skutkowało błędnym zaniechaniem dokonania oceny abuzywności spornej klauzuli a więc naruszeniem przez niezastosowanie art. 385¹ k.c. w zw. z art. 808 § 5 k.c., wywodzi skarżąca.

Na rozprawie strony podtrzymały dotychczas reprezentowane stanowiska.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Sąd Najwyższy z mocy art. 398¹³ § 1 k.p.c. rozpoznaje skargę kasacyjną w granicach zaskarżenia oraz w granicach podstaw, biorąc z urzędu pod rozwagę nieważność postępowania.

Zasadnie zarzuciła skarżąca naruszenie art. 479³⁸ § 1 k.p.c. przez przyjęcie, że pozwany Bank pozbawiony jest w tym postępowaniu legitymacji biernej, co skutkowało najpierw oddaleniem powództwa, a następnie oddaleniem apelacji powódki przez Sąd drugiej instancji. Naruszenie tego przepisu mogło więc mieć istotny wpływ na wynik sprawy, skoro uznanie braku po stronie pozwanego Banku legitymacji biernej było wyłączną przyczyną wydania zaskarżonego orzeczenia.

Przepis art. 479³⁸ § 1 k.p.c. określa precyzyjnie krąg podmiotów czynnie legitymowanych do wytoczenia powództwa w sprawie o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone. Nie określa natomiast w podobny sposób podmiotów biernie legitymowanych w tym postępowaniu. Wykładnia analizowanego art. 479³⁸ § 1 zdanie pierwsze in fine k.p.c. pozwala jednak przyjąć, że chodzi także o podmiot, według oferty którego możliwe byłoby zawarcie z nim umowy zawierającej postanowienie uznawane przez powoda za niedozwolone. Brzmienie badanej normy nie wiąże więc przysługiwania legitymacji biernej wyłącznie z podmiotem będącym twórcą wzorca umowy, lecz z ofertą pozwanego i takim postanowieniem umowy możliwej do zawarcia z pozwanym, które w ocenie powoda, jest niedozwolone, choćby pozwany nie był twórcą wzorca umowy zawierającego to postanowienie.

W piśmiennictwie stwierdzono, że legitymacja bierna przysługuje w omawianym postępowaniu przedsiębiorcy, który stosuje kwestionowane postanowienie wzorca, a więc posługuje się wzorcem zawierającym takie postanowienie, niekoniecznie będąc jego twórcą. Innymi słowy, w świetle art. 479³⁸ § 1 zdanie pierwsze k.p.c. biernie legitymowanym w sprawie o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone może być także podmiot jedynie posługujący się wzorcem, a więc wyłącznie stosujący w stosunkach kontraktowych wzorzec umowy, którego twórcą jest inny podmiot. Analizowany przepis nie pozwala na wyłączenie poza zakres objęty kontrolą abstrakcyjną postanowień

wzorcu umowy w postępowaniu, w którym powództwo skierowane zostało przeciwko podmiotowi nie będącemu twórcą wzorca, a nawet niezwiązanemu umową z twórcą wzorca, jeśli tylko według oferty tego pozwanego możliwe byłoby zawarcie z nim umowy zawierającej postanowienie odpowiadające, w ocenie powoda, niedozwolonemu postanowieniu wzorca.

Nie można zaaprobować stanowiska Sądu Apelacyjnego, że skoro przedmiotowa klauzula wzorca umowy odnosi się wprost wyłącznie do relacji między ubezpieczonym a ubezpieczycielem, bo ogranicza odpowiedzialność ubezpieczyciela wobec ubezpieczonego, to miałyby to automatycznie przesądzać o niestosowaniu kwestionowanego postanowienia wzorca, czy nieposługiwaniu się tym postanowieniem przez pozwanego Bank w swojej ofercie kredytowej. Nie można więc zaakceptować tezy Sądu Apelacyjnego, że bez znaczenia pozostaje fakt, iż pozwanego Bank proponuje, a więc oferuje, potencjalnemu kredytobiorcy zawarcie ubezpieczenia z konkretnym ubezpieczycielem, a umowa ubezpieczenia stanowi integralną część umowy kredytowej. Takie stanowisko Sądu drugiej instancji potwierdza wręcz tezę, że umowa ubezpieczenia z wiążącymi jej strony postanowieniami wzorca umowy, w postaci Ogólnych Warunków ustalonych przez Ubezpieczyciela, wypełnia treść stosunku zobowiązaniowego powstającego w wyniku zawarcia umowy o kredyt gotówkowy, której wzór stanowi załącznik nr 3 do pozwu (k. 45 - 48 akt). Z postanowień § 1 i § 2 tej umowy kredytowej, zawieranej przez pozwanego z kredytobiorcą, wprost wynika, że kredyt jest udzielany przez Bank z przeznaczeniem m.in. na pokrycie opłaty za udostępnienie kredytobiorcy ubezpieczeń, a kwota udzielonego kredytu jest udostępniana kredytobiorcy po jej pomniejszeniu o opłatę za udostępnienie ubezpieczeń. W tej sytuacji nie można uznać, że według oferty pozwanego Banku będącego ubezpieczającym, Bank ten nie stosuje, czy też nie posługuje się zaskarżonym postanowieniem zawartym we wzorcu umowy, skoro można z nim zawrzeć umowę kredytową zawierającą postanowienie objęte treścią stosunku ubezpieczeniowego, a będącego integralną częścią zawartej umowy o kredyt gotówkowy.

Trafność zarzutu naruszenia art. 479³⁸ § 1 k.p.c. przesądziła o uwzględnieniu skargi kasacyjnej.

Chybiony okazał się natomiast zarzut naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. uzasadniony dowolną oceną materiału dowodowego bez bliższego jego dookreślenia, zważywszy, że z mocy art. 398³ § 3 k.p.c. podstawą skargi kasacyjnej nie mogą być zarzuty dotyczące m.in. oceny dowodów.

Wobec wadliwego uznania braku po stronie pozwanego legitymacji procesowej biernej Sąd Apelacyjny uchylił się od zbadania spornej klauzuli wzorca z uwzględnieniem materialnoprawnych przesłanek określonych w art. 385¹ k.c., jak również nie poczynił w tym przedmiocie stosownych ustaleń faktycznych i nie dokonał ich prawnej oceny.

W sytuacji zatem braku w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku stosownych ustaleń faktycznych nietrafnym jest zarzut skarżącej niezastosowania art. 385¹ k.c. w zw. z art. 808 § 5 k.c., ponieważ dokonywanie aktu ich subsumpcji nie było możliwe w przyjętym przez Sąd Apelacyjny za podstawę orzekania stanie faktycznym sprawy.

W tym stanie rzeczy Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c., a o kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 108 § 2 k.p.c.